

М. М. Забаштанський,
 д. е. н., професор, директор навчально-наукового інституту природокористування
 та гуманітарних наук, Національний університет "Чернігівська політехніка"
 ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-9417-0163>
 А. В. Роговий,
 д. е. н., професор, завідувач кафедри туризму та готельно-ресторанної справи,
 Національний університет "Чернігівська політехніка"
 ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5445-214X>
 Р. Ф. Бессараб,
 аспірант, Національний університет "Чернігівська політехніка"
 ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-8845-4054>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.23.287

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

М. Zabashkanskyi,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Director of the Educational-Scientific Institute Environmental
 Management and Humanities, Chernihiv Polytechnic National University
 A. Rohovyi,
 Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Tourism and Hotel
 and Restaurant Management, Chernihiv Polytechnic National University
 R. Bessarab,
 Postgraduate student, Chernihiv Polytechnic National University

CONCEPTUAL PRINCIPLES OF THE FUNCTIONING OF PUBLIC MANAGEMENT MECHANISMS FOR INNOVATIVE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN UKRAINE

У статті досліджено концептуальні засади функціонування механізмів публічного управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва в Україні. Проведено критичний огляд наукових підходів до категорії "механізми публічного управління", що дало можливість обґрунтувати мету функціонування механізму публічного управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва, як спрямовану дію на поєднання зусиль спеціалізованих суб'єктів господарювання та цілеспрямованої політики органів державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення належної ефективності агропромислового виробництва, підтримки високого рівня конкурентоспроможності агропромислової продукції, гарантування продовольчої безпеки держави. Охарактеризовано існування прямої залежності впливу стану інноваційного розвитку агропромислового виробництва та рівня його автономії, що визначає результативність власного функціонування.

Наголошено, що неспроможність повного забезпечення потреб агропромислового виробництва за рахунок внутрішніх можливостей, з урахуванням їх вартості та якості, формують загрози продовольчій безпеці країни, погіршують стан економічної безпеки.

Доведено, що незважаючи на високу вартість процесу забезпечення інноваційної активності, обумовлену необхідністю проведення фундаментальних наукових досліджень, значною тривалістю інноваційних проєктів, необхідністю підготовки висококваліфікованих фахівців для їх здійснення, питання її реалізації є беззаперечним.

Обґрунтовано авторський підхід до побудови механізму публічного управління інноваційним розвитком агропромислового комплексу України. Розкрито зміст сучасних технологій інноваційного розвитку агропромислового виробництва в Україні, серед яких виокремлено наступні: технології пов'язані з цифровізацією та точним землеробством; технології пов'язані зі здійсненням селекції та проведенням генетичних досліджень; інноваційні технології обробки ґрунтів спрямовані на мінімальний або нульовий його обробіток з метою зменшення ерозії та збереження вологості; технології енергозбереження та сталого природокористування.

The article explores the conceptual principles of the functioning of public management mechanisms for the innovative development of agro-industrial production in Ukraine. A critical review of scientific approaches to the category of "public management mechanisms" has been conducted, which made it possible to substantiate the purpose of the functioning of the public management mechanism for the innovative development of agro-industrial production, as an action aimed at combining the efforts of specialized business entities and targeted policies of state authorities and local governments in order to ensure the proper efficiency of agro-industrial production, maintain a high level of competitiveness of agro-industrial products, and guarantee the food security of the state. The existence of a direct dependence of the influence of the state of innovative development of agro-industrial production and the level of its autonomy, which determines the effectiveness of its own functioning, is characterized.

It is emphasized that the inability to fully meet the needs of agro-industrial production at the expense of domestic capabilities, taking into account their cost and quality, creates threats to the country's food security and worsens the state of economic security. It is proven that despite the high cost of the process of ensuring innovative activity, due to the need to conduct fundamental scientific research, the significant duration of innovative projects, and the need to train highly qualified specialists for their implementation, the issue of its implementation is undeniable.

The author's approach to building a mechanism for public management of innovative development of the agro-industrial complex of Ukraine is substantiated. The content of modern technologies for innovative development of agro-industrial production in Ukraine is revealed, among which the following are highlighted: technologies related to digitalization and precision agriculture; technologies related to selection and genetic research; innovative soil cultivation technologies aimed at minimal or zero tillage in order to reduce erosion and preserve moisture; technologies for energy conservation and sustainable nature management.

Ключові слова: публічне управління, механізм публічного управління, інноваційний розвиток, агропромислові підприємства, агропромислове виробництво, інноваційний розвиток, фінансове забезпечення, цифрова економіка, продовольча безпека, сталий розвиток.

Key words: public administration, public administration mechanism, innovative development, agro-industrial enterprises, agro-industrial production, innovative development, financial support, digital economy, food security, sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Прогресивна динаміка зростання чисельності населення у світовому масштабі, вимагає застосування спільних міжнародних підходів до забезпечення першочергових потреб населення, в першу чергу пов'язаних

із гарантуванням продовольчої безпеки суспільства. З цих позицій, питання підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, збереження принципу раціонального землекористування поряд із забезпеченням ефективності функціонування агропромислового комплексу потребують подальшого дослідження та методологічного обґрунтування. Постійно зростаючий обсяг, структура та складність по-

треб населення, покриття яких перебуває у площині функціонування агропромислового комплексу, вимагає поряд із гармонійним поєднанням власного функціонування з природним середовищем, здійснювати системний пошук новітніх підходів до забезпечення високої якості аграрної продукції та збереження результативності власного функціонування.

Відповіддю на систему вищезгаданих викликів є застосування в практиці функціонування агропромислових підприємств інноваційних підходів та інструментів, спрямованих на науково-обгрунтоване підвищення корисності використання земель, сприяння дотримання екологічної рівноваги. Застосування новітніх інноваційних технологій у процесі функціонування агропромислових підприємств виступає визначальним чинником забезпечення результативності їх функціонування, збереження конкурентоспроможності та гарантуванні виконання взятих на нього зобов'язань. Саме тому, очевидно є необхідність застосування в діяльності агропромислових підприємств як іноземних інноваційних технологій та засобів, так і вітчизняних. Водночас, враховуючи складність, високу вартість та довготривалість розробки інноваційних технологій необхідних для функціонування агропромислових підприємств питання їх інноваційного розвитку потребують належного державного регулювання та підтримки, що можливо реалізувати за допомогою відповідних механізмів публічного управління.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика інноваційного розвитку, зокрема в контексті дослідження функціонування механізмів публічного управління інноваційним розвитком агропромислових підприємств висвітлена у працях науковців та практиків, серед яких: Вдовенко Н.М., Височанська М.Я., Геєць В.М., Дребот О.І., Дубина М.В., Дяченко М.І., Ємець О., Косач І.А., Курилоб О.І., Мамчур В.А., Маргасова В.Г., Попело О.В., Саблук П.Т., Скрипник В.В., Студінська Г.Я., Сундук Н., Сус Т., Цюпа О., Шпикуляк О.Г. та інші.

Зокрема, Саблук П.Т. в процесі дослідження ролі та значення інноваційної моделі розвитку аграрного сектору економіки України наголошував, що "аграрний сектор є основою добробуту всього населення держави, а впровадження інноваційної моделі розвитку аграрного сектору не можливе без розбудови інноваційної інфраструктури та без забезпечення готовності суспільства сприймати інновації" [8].

Мамчур В.А. та Студінська Г.Я. під час дослідження особливостей інноваційного розвитку аграрної сфери в умовах реалізації національної системи стійкості наголошують на необхідності виокремлення інноваційної архітектури моделі розвитку аграрної сфери, яка має бути побудованою за принципами оптимальної секторальної структури національної економіки [7].

Вернюк Н.О., Дяченко М.І. під час проведення дослідження особливостей регулювання інноваційного розвитку аграрного сектору економіки наголошують на відсутності стратегічного бачення та послідовної державної політики щодо його переведення на інноваційний шлях розвитку [1].

Водночас, враховуючи потужний потенціал напрацювань науковців та практиків, акцентування ними значної уваги на важливості забезпечення ефективного функціонування агропромислового виробництва, на даний час наявна множина пріоритетних напрямів дослідження функціонування агропромислового комплексу.

ВИДІЛЕННЯ НЕДОСЛІДЖЕНИХ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Питанням інноваційного розвитку національної економіки загалом, а також окремим галузям і суб'єктам господарювання, в тому числі агропромисловим, присвячено значна кількість досліджень науковців та практиків. Цілком справедливо зазначити, що наявні напрацювання мають фундаментальний характер і спрямовані на розкриття як концептуальних, так і методичних та методологічних аспектів інноваційного розвитку агропромислового сектору в цілому та відповідних суб'єктів господарювання зокрема. Поділяючи думку значної когорти науковців в частині ролі та значення інноваційних продуктів та технологій у забезпеченні відносних та абсолютних показників функціонування агропромислового сектору, хочемо наголосити на надмірній залежності результативності його функціонування від їх доступності. Неспроможність повного забезпечення потреб агропромислового виробництва за рахунок внутрішніх можливостей, з урахуванням їх вартості та якості, формують загрози продовольчій безпеці країни, погіршують стан економічної безпеки. Саме з цих позицій, подальше дослідження концептуальних та методологічних засад функціонування механізмів публічного управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва спрямованих на виявлення внутрішніх резервів та стимулювання існуючих можливостей забезпечення його потреб, формують основу проведення наукового пошуку та подальших досліджень.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою даного дослідження є розкриття концептуальних засад та поглиблення методологічного інструментарію наявних механізмів публічного управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва в Україні, обгрунтування їх провідної ролі у забезпеченні продовольчої безпеки країни, збереження конкурентних позицій та підвищення ефективності функціонування агропромислових суб'єктів господарювання, дотримання ключових принципів сталого розвитку та екологічної рівноваги.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕНЬ

Висока вразливість і невизначеність вітчизняної економіки, обумовлена повномасштабним військовим вторгненням на територію нашої країни, спричинила необхідність пошуку нових механізмів функціонування та управління як окремими галузями економіки, так і процесами які супроводжують їх функціонування.

Військова агресія проти нашої країни спричинила системний вплив на звичні уклади функціонування та розвитку держави, при цьому це вплинуло як на побут пересічних громадян, так і здійснило суттєві трансформації у функціонуванні суб'єктів господарювання та галузей національної економіки. Необхідність збереження життя людей, гарантування суверенітету держави

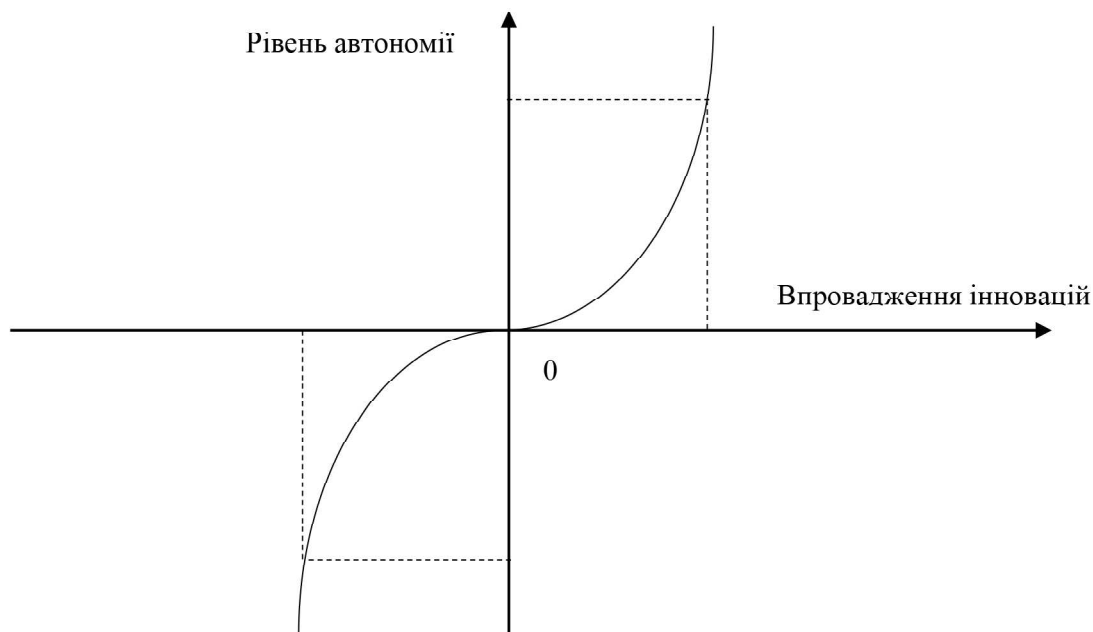

Рис. 1. Графічна залежність інноваційного розвитку агропромислового виробництва та рівня його автономії

* — узагальнено авторами на основі [3; 6; 10].

сформувало передумови спрямування всіх зусиль держави на забезпечення потреб військових, посилює роль механізмів публічного управління.

На сьогодні категорія "механізм публічного управління" досліджена багатьма вітчизняними та іноземними науковцями, що дозволяє її розглядати як сукупність методів та інструментів задіяних публічними інституціями в процесі досягнення визначених цілей спрямованих на задоволення інтересів та потреб суспільства.

Механізм публічного управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва спрямований на поєднання зусиль профільних суб'єктів господарювання та цілеспрямованої політики органів державної влади та місцевого самоврядування з метою забезпечення належної ефективності здійснення агропромислового виробництва, підтримки високого рівня конкурентоспроможності агропромислової продукції, гарантування продовольчої безпеки держави [2; 4].

Вочевидь, процес функціонування механізму публічного управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва має носити безперервний характер, що дозволить забезпечити пошук, розробку та впровадження нових ідей, продуктів, технологій або методів управління [5].

Цілком справедливо наголосити, що технологічне відставання вітчизняного агропромислового сектору економіки від аналогічних секторів провідних країн світу, спричинили не лише орієнтування переважно на первинне виробництво агропромислової продукції, але і сформувало передумови його значного технологічного відставання, суттєво вплинуло на скорочення автономії за рахунок існування значної залежності від іноземних технологій, засобів захисту та догляду за рослинами, насіннєвим матеріалом, рис. 1.

В сучасних умовах наявність та якість земельних ресурсів оцінюється виключно в сукупності зі спроможні-

стю агропромислових виробників застосовувати сучасні технології інноваційного розвитку. Серед таких технологій варто виокремити наступні напрями:

- технології пов'язані з цифровізацією та точним землеробством (комплексні системи GPS-навігації, автоматизація та роботизація, впровадження датчиків та сенсорів, практичне використання дронів та супутників, застосування Big Data, інші);

- технології пов'язані зі здійсненням селекції та проведенням генетичних досліджень;

- інноваційні технології обробки ґрунтів спрямовані на мінімальний або нульовий його обробіток з метою зменшення ерозії та збереження вологості;

- технології енергозбереження та сталого природокористування (активне поширення відновлюваних джерел енергії, застосування раціонального використання наявних ресурсів, впровадження технологій переробки та повторного використання) [7; 11].

Впровадження даних технологій в процеси агропромислового виробництва обумовлено прагненням виробників підвищити ефективність результативності власного функціонування, необхідністю задоволення продовольчих потреб прогресивно зростаючого обсягу населення у світовому масштабі, кліматичними змінами.

Глобалізація світового середовища, спричинила значну залежність від окремих технологій, що є на нашу думку є допустимим, в разі наявності вітчизняних аналогів їх заміщення. Враховуючи те, що світова пандемія та військова агресія проти нашої країни, наочно продемонстрували фундаментальний негативний вплив існування таких залежностей на процеси функціонування національної економіки. Саме тому, питання забезпечення належного рівня автономії національної економіки, в тому числі агропромислового виробництва набуває стратегічного характеру.

Звичайно, забезпечення належного рівня інноваційного розвитку агропромислового виробництва та автономії аг-

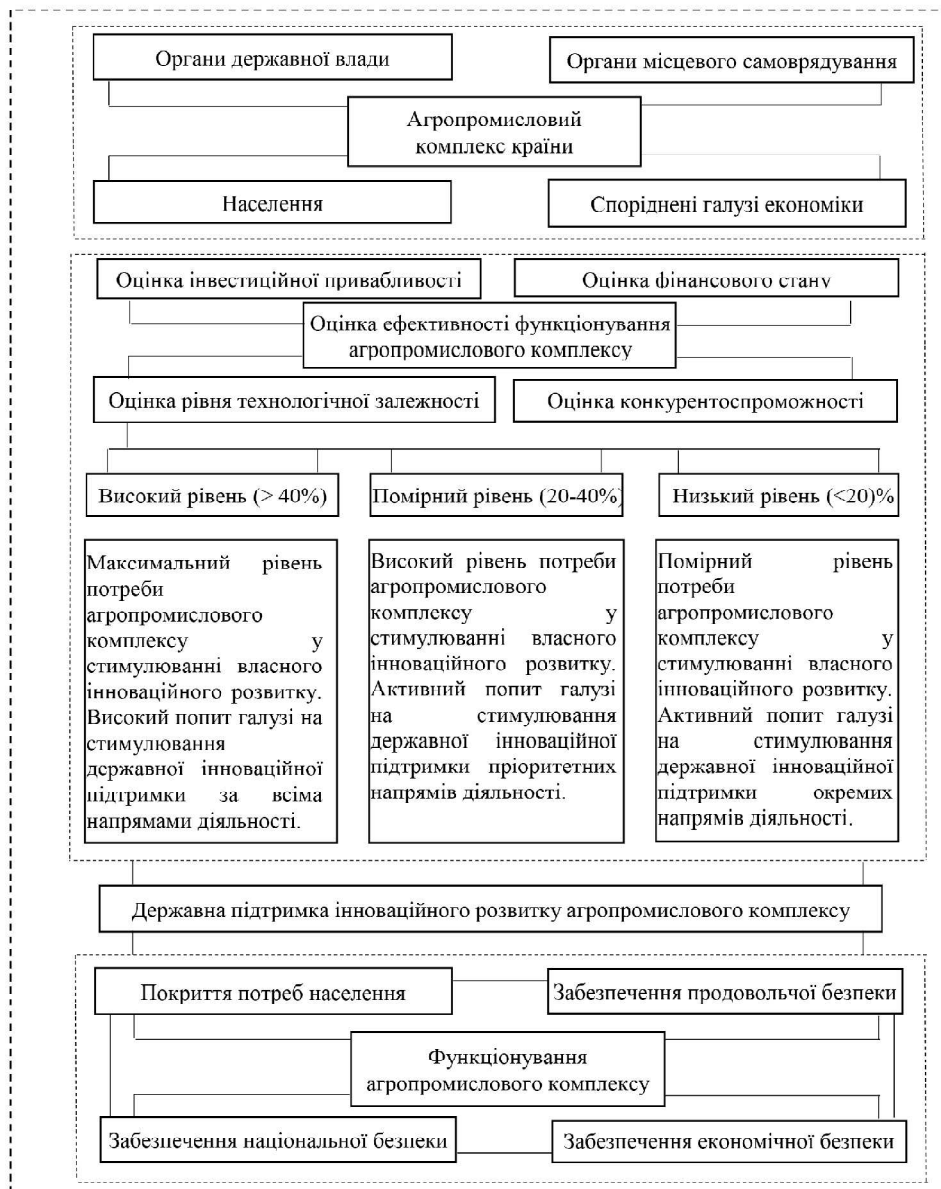

Рис. 2. Місце публічного управління в механізмі інноваційного розвитку агропромислового комплексу України

* — узагальнено авторами на основі [9—11].

рарного сектору вимагатиме дієвого механізму публічного управління, реалізація якого в практичній площині вимагатиме не лише відповідного правового забезпечення, але також наявність відповідного правового, організаційного, інформаційного та кадрового забезпечення, рис. 2.

Водночас, посилення інноваційної складової розвитку агропромислового виробництва сприятиме зростанню частки переробної аграрної продукції в структурі експорту, збільшить питому вагу доданої вартості, сприятиме посиленню економічного потенціалу національної економіки.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Висока вразливість і невизначеність вітчизняної економіки, обумовлена повномасштабним військовим вторгненням на територію нашої країни, спричинила необхідність трансформації наявних механізмів функціо-

нування національної економіки країни в цілому, а також її окремих галузей зокрема.

Складність передбачення умов подальшого розвитку національної економіки, необхідність швидкої адаптації до динамічних умов військового стану, обумовила необхідність пошуку дієвих підходів до зміцнення економічного потенціалу країни, основою якого мають стати інновації.

Незважаючи на високу вартість стимулювання інноваційної активності, обумовлену необхідністю проведення фундаментальних наукових досліджень, значною тривалістю інноваційних проєктів, необхідністю підготовки висококваліфікованих фахівців для їх здійснення, питання її здійснення набуває беззаперечності. Критичної важливості питання розробки та впровадження інновацій набувають серед галузей, діяльність яких спрямована на забезпечення національної безпеки, гарантування суспільству дотримання соціальних стандартів та умов життєдіяльності та життєзабезпечення. За цих умов особлива ува-

га держави має бути приділена інноваційному розвитку агропромислового сектору економіки, посиленню його спроможності повноцінно забезпечувати процес розширеного відтворення за рахунок внутрішніх можливостей, без втрати якості продукції та збереження належного рівня конкурентоздатності продукції. Значний рівень залежності вітчизняного агропромислового виробництва від багатьох складових необхідних для їх функціонування (сільськогосподарська техніка, насіння, засоби догляду за рослинами, добрива та інше) не лише значно загострює питання продовольчої безпеки, але також скорочує можливості національної економіки. Ці питання потребують системної уваги зі сторони органів влади, а результативність їх вирішення перебуватиме в площині реалізації відповідних механізмів публічного управління інноваційним розвитком агропромислового виробництва.

Література:

1. Вернюк Н. О., Дяченко М. І. Регулювання інноваційного розвитку аграрного сектору. Ефективна економіка. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8805>.
2. Геєць В. Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. Економіка України. 2024. № 67 (11 (756)). С. 3—28. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.11.003>.
3. Дубина М., Забаштанський М. Розвиток банківського кредитування аграрних підприємств у сучасних умовах. Науковий вісник Полісся. 2025. № 2 (29). С. 359—381. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2\(29\)-359-381](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2(29)-359-381).
4. Дубина М., Забаштанський М. Фінансовий механізм розвитку аграрних підприємств в умовах макрофінансової нестабільності. АГРОСВІТ. 2025. № 3 (2025). С. 4—11. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/5598>.
5. Жидяк О. Р. Інноваційний розвиток підприємства аграрної сфери: регіональний аспект. Економіка: реалії часу. 2012. № 2 (3). С. 165—169.
6. Забаштанський М. М., Забаштанська Т. В. Особливості управління оборотними активами агропромислових підприємств України. Науковий вісник ЧДІЕУ Серія 1, Економіка: збірник наукових праць. 2012. № 1 (13). С. 200—205.
7. Мамчур В. А., Студінська Г. Я. Інноваційний розвиток аграрної сфери в умовах реалізації національної системи стійкості. Економіка та суспільство. 2023. № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-144>.
8. Саблук П. Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки у її становленні. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент. 2016. № 9. С. 34—42. URL: <http://surl.li/mghap>.
9. Саблук П. Т., Шпикуляк О. Г., Курилоб Л. І. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2010. 706 с.
10. Скрипник В. В. Інноваційний розвиток аграрних підприємств України: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Економічний вісник НТУУ "Київський політехнічний інститут". 2021. № 20. DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252585.
11. Сус Т., Сундук Н., Ємець О., Мовчун С., Цюпа О. Інноваційний розвиток аграрного сектора: моделі фінансування та оцінка впливу фінансування на регіональному рівні. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2023. Volume 2 (49). DOI: 10.55643/fcaptop.2.49.2023.4021.

References:

1. Verniuk, N.O. and Diachenko, M.I. (2021), "Regulation of innovative development of the agricultural sector", *Efektivna ekonomika*, vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8805> (Accessed 01.11.2025).
2. Heiets, V. (2024), "Controversies and prospects for economic growth based on innovation in Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 67 (11 (756)), pp. 3—28. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.11.003>.
3. Dubyna, M. and Zabashtanskyi, M. (2025), "Development of bank lending to agricultural enterprises in modern conditions", *Naukovyi visnyk Polissia*, vol. 2(29), pp. 359—381. [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2\(29\)-359-381](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2(29)-359-381).
4. Dubyna, M. and Zabashtanskyi, M. (2025), "Financial mechanism of development of agricultural enterprises in conditions of macrofinancial instability", *Ahrosvit*, vol. 3 (2025), pp. 4—11, available at: <https://nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/5598> (Accessed 01.11.2025).
5. Zhydyak, O.R. (2012), "Zhydyak O.R. Innovatsiynny rozvytok pidpryyemstva ahrarnoyi sfery: rehionalnyy aspekt", *Ekonomika: realiyi chasu*, vol. 2 (3), pp. 165—169.
6. Zabashtanskyi, M.M. and Zabashtanska, T.V. (2012), "Peculiarities of managing current assets of agro-industrial enterprises of Ukraine", *Naukovyi visnyk ChDIEU Seria 1, Ekonomika*, vol. 1 (13), pp. 200—205.
7. Mamchur, V.A. and Studinska, H.Ya. (2023), "Innovative development of the agricultural sector in the context of the implementation of the national system of sustainability", *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 56. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-144>.
11. Sabluk, P. T. (2016), "An innovative model of the development of the agricultural sector of the economy of Ukraine and the role of science in its formation", *Problemy innovatsiino-investytsiinoho rozvytku. Seria: Ekonomika ta menedzhment*, vol. 9, pp. 34—42, available at: <http://surl.li/mghap> (Accessed 01.11.2025).
9. Sabluk, P. T., Shpykulyak, O. H. and Kurylo, L. I. (2010), *Innovatsiyna diyalnist v ahrarniy sferi: instytutsionalnyy aspekt: monohrafiia [Innovative activity in the agricultural sphere: institutional aspect]*, NNTS IAE, Kyiv, Ukraine.
10. Skrypnik, V. V. (2021), "Innovative development of agricultural enterprises of Ukraine: current state, problems and prospects for development", *Ekonomichnyy visnyk NTUU "Kyyivskyy politekhnichnyy instytut"*, vol. 20. doi:10.20535/2307-5651.20.2021.252585.
11. Sus, T., Sunduk, N., Yemets, O., Movchun, S. and Tsyupa O. (2023), "Innovative development of the agricultural sector: models of financing and assessment of the impact of financing at the regional level", *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 2 (49). doi:10.55643/fcaptop.2.49.2023.4021.

Стаття надійшла до редакції 19.11.2025 р.